

САЈАМ У ФРАНКФУРТУ – СВЕТСКА ПОЗОРНИЦА ПРОТЕСТА

Међународни сајам књига у Франкфурту ове године је као почасног госта представио Италију и њене савремене књижевнике. Међутим, из званичне италијанске делегације изостављен је Роберто Савијани, аутор *Гоморе* и жестоки критичар актуелне десничарске владе. Из владе су се правдали да његово изостављање из сточлане делегације није дискриминација, него жеља да се и другим писцима омогући да буду у фокусу пажње. Ипак, сачињено је протестно писмо које је потписао 41 аутор. У њему је речено да је искључење Савијана доследно обрасцу према којем влада пред светом пројектује слику државног консензуса, док на домаћем терену гуши уметничке слободе „мање или више експлицитним облицима цензуре”. Чак су и поједини аутори, попут Паола Ђордана и Антонија Скуратија, отказали своје учешће, или су наступали на другим сајамским догађајима у тренутку када је италијански министар културе свечано отварао сајам. Што се тиче Савијанија, он се појавио на сајму на лични позив директора Јиргена Боса.

Током своје историје дуге седамдесет и пет година, на сајму у Франкфурту су се дешавали многи догађаји који би се могли описати контроверзним. Првих година, постојали су захтеви да се забрани учешће неонацистичким издавачима, али су организатори то одбили, докле год се не утврди да је неко од њих прекршио закон. Било је и насилних протеста, попут демонстрација хрватске усташке емиграције пред штандом Југославије 1966, или демонстрација против војне диктатуре пред штандом грчких издавача 1967. После 1989. и позива на убиство Салмана Руждија с врха иранске државе, организатори су морали да на дуже време искључе Иран из учешћа. Ипак, сајам из 1968. је по масовности демонстрација ушао у историју као „полицијски сајам”. Немачко удружење

књижара је те године доделило „Награду мира” Леополду Сенгору, песнику и првом председнику Сенегала, који је пре доласка по повељу угушио студентске демонстрације.

НАГРАДА „МАЈЛС ФРЕНКЛИН”

Најзначајније књижевно признање у Аустралији, награда „Мајлс Френклин”, носи име по ауторки романа *Моја блистава каријера* (1901), који је по објављивању привукао пажњу због реалистичног приказа живота у унутрашњости земље, али је и деценијама касније на њега изнова указивала феминистичка критика због главне јунакиње и њеног става да одбије брак са богатим земљопоседником како би сачувала свој идентитет и следила каријеру књижевнице. Овогодишњи лауреат је књижевница аборицинског порекла Алексис Рајт (1950) за роман *Вреган хвале* (*Praiseworthy*). Рајтова је већ једном добила ово признање, за роман *Карпентерија* (*Carpenteria*, 2007), названом по истоименом заливу чију околину насељавају припадници аборицинског народа Ваанџи, из којег потиче ауторка. За своју другу награђену књигу, позамашног обима од 720 страница, изјавила је да ју је писала претходних десет година. Роман приповеда о катастрофалном преображају предела узрокованом фантазијама белаца против којих се буне домороци и претећој еколошкој катастрофи која се претвара у шему за извлачење пара. Како каже књижевница, намера јој је била да напише књигу која „осликава дух савременог доба и сложености живота у друштву којим управљају и манипулишу мултинационалне корпорације удружене са корумпираним политичарима”. Још пре него што је добила награду, на ову књигу је указано у *Њујорк тајмсу* као на „најамбициознији и најзаокруженији аустралијски роман у овом веку који шири прозне могућности”.

IN MEMORIAM: ЕДНА О’БРАЈЕН (1930–2024)

„Дојс је у књигама *Даблинци* и *Портрети уметника у младости* постао први ирски католик који је своје искуство и окружење учинио препознатљивим. Свет Норе Барнакл [Дојсове супруге] морао је да чека на прозу Едне О’Брајен”, написао је Филип Рот о

трилогији *Провинцијалке*, која се састоји из романа *Провинцијалке* (1960), *Усамљена девојка* (1962) и *Девојке у срећној брачној луци* (1964). Иако се после студија фармације и удаје преселила у Енглеску, Една О’Брајен је остала преокупирана завичајем и темама особеним за ирску књижевност: сукоб са ускогрудом католичком средином, распрострањена беда и алкохолизам, општи осећај безнађа. Поврх тога, дотакла се и унутрашњег живота жена и њихових односа са мушкарцима, с искреним описима сексуалности и страсти. Наравно да оваква књижевна неспутаност није била пријатељски дочекана у Ирској шездесетих година, те су јој књиге забрањиване, а ауторка проказана да „клевеће ирске жене”. Колико год њена проза била високо цењена у књижевним круговима, О’Брајенова је у ирској јавности дуго носила озлоглашену репутацију гламурозне и опаке жене, чије име је синоним за грех и субверзивност.

После трилогије, О’Брајенова је наставила плодносно књижевну каријеру, са двадесетак романа и збирки приповедака, као и осам драма и неколико дечјих књига. У потоњим делима линеарно реалистичко приповедање уступа место књижевном експерименту (на пример, роман *Ноћ* из 1972. је написан као један непрекинути монолог). У писању се уочава очигледан утицај Џојса, кога је наводно умела наизуст да цитира. Попут Џојса, она је увиђала како се каденца, ритам и синтакса енглеског какав се говори у Ирској могу искористити да се писање ослободи емпиријских импулса и проговори о лепези тема, дајући гласа и женској субјективности. Тако ће и масивне политичке, друштвене и економске промене које су потресале Ирску наћи места у романима из деведесетих година, попут *Куће величанствене изолације* (1992) или *Крај реке* (1996).

Постоји анегдота да је Кингсли Ејмис изјавио како она за свој роман првенац заслужује да добије „његову личну књижевну награду”, што је касније често духовито спомињано као Награда „Кингсли Ејмис”. Но, поред ње је добила и мноштво правих признања, попут Европске награде за књижевност 1995, Награде ирског ПЕН-а 2001, Међународне награде за причу „Френк О’Конор” за збирку *Свеци и трешници* и највишег ирског државног признања за уметнике, *Saoi of Aosdána*. Преминула је 27. јула.

Приредио
Предраг ШАПОЊА